

16. Стефанюк В. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб і проблеми теорії і практики / В. Стефанюк, І. Полосніченко, М. Михеєнко // *Право України*. — 1999. — № 9. — С. 38–42.

Парненко В. С. Юридические лица как самостоятельные субъекты административной ответственности. Рассмотрены теоретические проблемы определения места юридических лиц в системе административных правоотношений. Проанализированы взгляды отечественных ученых на характеристики, которые позволяют считать юридических лиц самостоятельными субъектами административной ответственности.

Ключевые слова: юридическое лицо, субъект административной ответственности, административное правонарушение.

Parnenko V. S. Legal entities as independent subjects of administrative responsibility. The article is about theoretical problems of location legal entities in the system of administrative legal relationships. The thoughts of national scientists are analysed in relation to descriptions which allow to consider legal entities by the independent subjects of administrative responsibility.

Despite the relatively wide range of available research today there is no single approach to determine the legal entity as the subject of administrative responsibility, as there is no single opinion on the allocation of the main characteristics of its features. Concept of modern scholars crossing finally reflect personal opinion of each of the authors.

Bringing legal entity to administrative liability is specific, because this process often involves the correlation and coordination of administrative liability of individuals. Bringing to administrative responsibility does not relieve the entity from the legal responsibility of the heads of the legal person and vice versa. That liability of legal persons is part of the impact is on it as a legal entity specifically defined, while the persons responsible for the activities of a legal entity.

For Ukraine the implementation of the institute of administrative liability of legal entities is particularly important. Because of the inadequacy of organizational and management systems is often impossible to determine who owns the company, and therefore it is reasonable to administrative liability of legal persons as independent legal entities.

Keywords: legal entity, subject of administrative responsibility, administrative offence.

Надійшла до редакції 11.07.2013

Смоліна М. М.

(ГУМВС України в Автономній республіці Крим)

УДК 341.945 + 342.745 (477)

ГРУПОВІ ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ: СТАН І ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Здійснено аналіз складу злочину, що передбачає відповідальність за групові порушення громадського порядку (ст. 293 Кримінального кодексу України). Розроблено пропозиції щодо вдосконалення діяльності сил охорони правопорядку у сфері забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку.

Ключові слова: відповідальність, громадська безпека, громадський порядок, органи внутрішніх справ, правопорушення.

Постановка проблеми. Останнім часом перед органами внутрішніх справ постають усе складніші завдання щодо забезпечення громадської безпеки, охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. Часто ці завдання вирішуються в надзвичайних ситуаціях соціального, техноген-

ного або природного характеру, наслідки яких є вкрай небезпечними для життя і здоров'я працівників міліції, цивільних осіб, законних інтересів суспільства та держави. Проте повсякденна діяльність працівників міліції у названих умовах не повною мірою відповідає масштабам і структурі цих негативних явищ, що, у свою чергу, ставить підвищені вимоги до наукового моніторингу та забезпечення такої діяльності.

Спеціальні операції сил охорони правопорядку по ліквідації масових заворушень і припиненню групових порушень громадського порядку в системі дій і заходів із забезпечення громадської безпеки відіграють провідну роль. Тому виникає потреба в належному нормативно-правовому забезпеченні службово-бойової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ у разі ускладнення оперативної обстановки, що створює реальні і потенційні загрози для життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави.

Показово, що за останні чотири роки кількість зареєстрованих на території України злочинів, учинених групами осіб, і таких, що посягають на громадський порядок, мала тенденцію до збільшення (див. табл.).

Характеристика злочинності у громадських місцях та групових злочинів (2009 р. – 20 листопада 2012 р.)

Показники	2009	2010	2011	2012
Усього злочинів, вчинених у громадських місцях	58013	71481	94632	83909
Питома вага в числі зареєстрованих злочинів	13,3	14,3	18,3	18,9
У т.ч. на вулицях, парках, скверах	35625	40265	52589	47404
Питома вага в числі злочинів, вчинених у громадських місцях	61,4	56,3	55,6	56,5
Вчинено злочинів загальнокримінальної спрямованості групою осіб	29200	34046	37021	29926
Питома вага	9,8	10,5	11,6	10,6
Злочини проти громадського порядку та моральності	16255	15557	14946	12707
Питома вага	3,7	3,1	3,1	2,9

Разом з тим вивчення практики виявлення, розкриття, розслідування та припинення злочинів, пов'язаних із груповими порушеннями громадського порядку, свідчить про те, що головним недоліком у службово-бойовій діяльності органів внутрішніх справ є слабка обізнаність у сфері техніки, тактики й методики затримання активних учасників таких правопорушень, зокрема виявлення та документування їх організаторів і підбурювачів. У зв'язку з цим актуалізується подальше поглиблене дослідження сучасного стану і шляхів запобігання та протидії груповим порушенням громадського порядку.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Деякі питання забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку, відповідальності за їх порушення, сучасної діяльності підрозділів

міліції громадської безпеки МВС України тощо були предметом наукових розвідок С.М. Алфьорова, А.П. Головіна, В.А. Грабельникова, Ю.В. Дубка, О.В. Кириченка, В.В. Конопльова, М.В. Корнієнка, М.І. Логвиненка, Є.Б. Ольховського, Н.Г. Павленко, А.М. Подоляки, В.Г. Поліщука та ін. Аналіз теоретичних поглядів науковців дав змогу оцінити стан досліджуваної проблеми, окреслити коло питань, які взагалі не були предметом наукового пошуку. Вказані обставини зумовили вибір теми дослідження та свідчать про її актуальність як для теоретичного аналізу складу злочину, передбаченого ознаками ст. 293 Кримінального кодексу України, так і вироблення нових підходів щодо протидії цьому виду злочинів.

Зазначені вище обставини зумовили **мету** цієї статті та свідчать про її актуальність і своєчасність для подальшої розбудови системи забезпечення громадської безпеки й охорони громадського порядку.

Виклад основного матеріалу. У ст. 39 Конституції України закріплено, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1]. Водночас у ч. 2 цієї ж статті вказується, що обмеження реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1].

Відтак, *масові заходи* – це заходи громадсько-політичного, релігійного, спортивного, культурно-видовищного характеру за участю значної кількості громадян, що проводяться з нагоди відзначення офіційних (державних), професійних, релігійних свят, пам'ятних дат, а також за ініціативою політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій (громад), окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо. Як уже зазначалося, масові заходи можуть проводитися у вигляді мітингів, демонстрацій, парадів, маніфестацій, вуличних походів, масових гулянь, страйків, пікетів, релігійних та інших відправлень, спортивних змагань, концертів, видовищних шоу тощо.

Так, *мітингом* є публічні збори, як правило, значної кількості громадян, для обговорення політичних, соціальних, економічних та інших питань. У своїй більшості мітинги проводяться на відкритих територіях з використанням лозунгів, прапорів та іншої атрибутики.

Демонстрація – масове проходження громадян по вулицях населених пунктів з метою висловлення своїх громадсько-політичних чи інших позицій.

Паради – організоване урочисте проходження по вулицях населеного пункту військових чи воєнізованих державних організацій, ветеранів, спортсменів, духових оркестрів тощо.

Маніфестація – вуличний похід з метою висловлення співчуття до якого-небудь факту політичного характеру або протесту проти нього.

Пікетування – форма демонстрації, здебільшого поблизу адміністративних будівель законодавчих органів, органів державної влади та місцевого самоврядування, дипломатичних представництв тощо, з метою приве-

рнення уваги до тих чи інших проблем громадсько-політичного характеру або висловлення протесту проти будь-чого.

Релігійні та інші відправлення – заходи релігійного характеру (богослужіння, освячення, хресні ходи тощо), дні пам'яті по померлих (загиблих), організоване покладання квітів з нагоди пам'ятних дат тощо.

Спортивні заходи – змагання з різних видів спорту за значною участю глядачів.

Культурно-видовищні заходи – концерти, театралізовані шоу, показ кінофільмів, рекламні заходи, що проводяться на територіях суспільного призначення [2, с. 2].

Безперечно, охорона громадського порядку та моральних устоїв суспільства, в тому числі і засобами законодавства про кримінальну відповідальність, є невід'ємною частиною побудови правової держави. У зв'язку з цим у розділі XII Кримінального кодексу України зібрані злочини, які посягають на громадський порядок та моральні устої суспільства [3].

Зокрема, ст. 293 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за групові порушення громадського порядку, тобто організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активну участь у таких діях [3].

Об'єктом даного злочину є громадський порядок, який забезпечує належні умови життєдіяльності людини і суспільства.

Відповідно до Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 11.11.2010 № 550, під громадським порядком розуміється система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі. У свою чергу, громадською безпекою є стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями [4].

Загальний порядок поведінки у громадських місцях передбачає наявність писаних і неписаних (норми моральності, моралі та етики, зумовлені звичаями) правил поведінки, обов'язкових для дотримання їх при значному скупченні людей, а також результат дотримання зазначених правил [5, с. 533]. Вони охоплюють необхідність виконання законних вимог представників влади й адміністрації підприємств, установ, організацій, де відбуваються масові заходи, неперешкоджання нормальній діяльності установ торгівлі, культури, спорту, транспорту, державних установ, а також роботі, відпочинку, руху інших осіб і т. ін.

При цьому під груповими діями, що порушують громадський порядок, будуть розумітися дії значної кількості осіб, зазвичай декількох десятків або навіть сотень. Але, на відміну від масових заворушень, кількість

учасників групових порушень громадського порядку під час вчинення цього злочину суттєво не збільшується, вони не зростають кількісно і не перетворюються якісно в активні посягання проти правоохоронюваних благ. При цьому переважна частина натовпу веде себе пасивно, тільки виконуючи вказівки окремих організаторів та активістів. Власне громадський порядок порушується внаслідок поведінки учасників групи – їх відмови звільнити приміщення або певну територію, ігнорування розпоряджень адміністрації або представників влади, відмови припинити мітинг, пікетування, демонстрації, що проводяться з порушенням установленого порядку, та ін. [6, с. 808].

Об'єктивна сторона коментованого злочину включає обов'язкові ознаки: 1) діяння; 2) наслідки; 3) причинний зв'язок між діянням і наслідками. Вона характеризується такими діяннями:

– організація групових дій, що спричиняють грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації;

– активна участь у таких діях.

Під організацією групових дій, що спричинили грубе порушення громадського порядку, слід розуміти дії організатора (організаторів), які, наприклад, своїми закликами, підбурюванням, організаційними заходами та іншими подібними методами, прийомами та/або способами впливали на певну групу людей, унаслідок чого останні грубо порушували громадський порядок або суттєво порушували роботу транспорту, підприємств, установ або організацій. Організацією також вважається дача вказівок, розпоряджень, розробка планів проведення, розподіл обов'язків між учасниками тощо. Тобто внаслідок дій організатора виникає, починається групове порушення громадського порядку або ж здійснюється управління діями групи.

Активна участь полягає у виконанні вказівок організатора, закликах до учасників натовпу вчиняти певні дії, особистому їх виконанні, зокрема з метою повести за собою, показати приклад іншим учасникам групових дій тощо.

При цьому не виключається вчинення такого злочину і шляхом бездіяльності. Він, зокрема, може мати місце, коли організатор або активний учасник дій не вживає заходів для припинення порушень громадського порядку іншими учасниками, які вони допустили своїми попередніми діями. Такі особи несуть відповідальність і за дії натовпу, що продовжуються після їх активної поведінки. Обов'язок вчинити певні дії щодо припинення порушень громадського порядку впливає з попередньої поведінки, а можливість їх вчинення визначається такими обставинами, як фізична можливість вплинути на групу, доступність засобів зв'язку, наявність осіб, через яких можна передати розпорядження, та ін. [6, с. 809].

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони виступають наслідки вказаних суспільно небезпечних діянь, а саме: грубе порушення громадського порядку, суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи або організації. Таким чином, завжди повинен бути встановлений причинний зв'язок між відповідними діями організаторів, активних учасників таких групових діянь та зазначеними наслідками таких діянь.

Групове порушення громадського порядку передбачає недотримання встановлених правил поведінки у громадських місцях. Оцінка порушення як грубого здійснюється з урахуванням кількості його учасників, території, на якій мало місце порушення, важливості нормальної діяльності відповідних об'єктів, кількості потерпілих, часу порушення та ін.

Суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи або організації полягає у припиненні їх нормальної роботи на певний час. Це – порушення графіка руху, закриття магазинів, установ громадського харчування, зрив занять у навчальних закладах, зупинка виробництва. Власний досвід роботи у підрозділах міліції громадської безпеки свідчить, що «суттєвість» такого порушення зазвичай визначається з урахуванням його тривалості, кількості осіб, нормальна робота, навчання, відпочинок або перевезення яких порушені, розміру завданої матеріальної шкоди тощо.

Від масових заворушень (ст. 294 Кримінального кодексу України) такі дії відрізняються відсутністю насильства над особою, погромів, підпалів та ін. [7, с. 227]. Разом з цим причинний зв'язок між поведінкою організаторів і активних учасників групового порушення громадського порядку та наслідками, вказаними у диспозиції ст. 293 Кримінального кодексу України, характеризується наявністю проміжної ланки – поведінки групи, учасники якої безпосередньо завдають відповідної шкоди. Тому для констатації причинного зв'язку у складі злочину, що аналізується, слід установити наявність обох його ланок, довести, що: по-перше, діяння винної особи викликало відповідну поведінку натовпу; по-друге, передбачені ст. 293 Кримінального кодексу України наслідки викликані саме груповими діями.

Суб'єктивна сторона даного злочину полягає у формі прямого умислу. Від таких суспільно небезпечних діянь, як, наприклад, дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 Кримінального кодексу України), посягань на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 Кримінального кодексу України), цей злочин відрізняється відсутністю так званої «антидержавної» мети [5, с. 534].

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа з 16-ти років, що організувала або брала активну участь у групових порушеннях громадського порядку. Отже, суб'єкт злочину – загальний.

Відповідно до ч. 1 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 293 Кримінального кодексу України, здійснюється слідчими органів внутрішніх справ [8].

Зазначимо, що основними силами, які забезпечують громадську безпеку та охороняють громадський порядок під час масових заходів, є особовий склад органів внутрішніх справ (підрозділів патрульної служби міліції, міліції особливого призначення «Беркут», Державної автомобільної інспекції, дільничних інспекторів міліції, Державної служби охорони та ін.), а додатковими – особовий склад частин і з'єднань внутрішніх військ, вищих навчальних закладів МВС України. Крім цього, за рішенням органів публічної адміністрації для участі у зазначених заходах можуть залучатися гро-

мадські формування.

Сили і засоби правоохоронних органів і військових формувань, що залучаються до проведення таких заходів (оперативне шиккування), поділяються на відповідні групи бойового порядку (пости, наряди), які мають забезпечити виконання режимних дій, ізоляційно-обмежувальних, оперативно-розшукових, адміністративних і процесуальних заходів, слідчих дій і застосування сили (в разі необхідності) [9, с. 274]. При цьому проведенню силових заходів обов'язково повинні передувати попереджувальні заходи, що проводяться з метою вирішення конфлікту без застосування заходів фізичного примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Висновки. Таким чином, діяльність працівників міліції щодо запобігання і реагування на групові порушення громадського порядку полягає у комплексі погоджених і пов'язаних за метою та часом оперативно-розшукових, слідчих, режимних та інших дій, попереджувальних і силових заходів, що проводяться органами і підрозділами внутрішніх справ, на території обслуговування яких виникли групові порушення громадського порядку, та іншими залученими силами під керівництвом оперативного штабу за єдиним планом з метою їх припинення та недопущення переростання у масові заворушення, затримання організаторів та/або активних учасників і притягнення їх до відповідальності згідно з чинним законодавством.

Бібліографічні посилання

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Офіційний вісн. України. – 2010. – № 72/1 (спец. вип.). – Ст. 2598.
2. Щодо забезпечення правопорядку та громадської безпеки під час проведення масових заходів : Метод. реком. МВС України від 31 серп. 2000 р. № 10/2–4725. – К., 2000.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // ВВР України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : затверджено наказом МВС України від 11 листоп. 2010 р. № 550 // Офіційний вісн. України. – 2010. – № 95. – Ст. 3386.
5. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар. – Вид. 6-е, перероб. та доп. / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – Х., 2009.
6. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апреля 2001 года / под ред. Н. И. Мельника, Н. И. Хавронюка. – К., 2002.
7. Смоліна М. М. Проблемні питання кваліфікації злочину, передбаченого ст. 294 Кримінального кодексу України / М. М. Смоліна // зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 17 трав. 2013 р.). – Х., 2013. – С. 226–228.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // ВВР України. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88.
9. Смоліна М. М. Форми і методи службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ при охороні громадського порядку / М. М. Смоліна // матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 26 квіт. 2013 р.). – Одеса, 2013. – С. 274–275.

Смолина М. М. Групповые нарушения общественного порядка: состояние и пути противодействия. Осуществлен анализ состава преступления, которое предусматривает ответственность за групповые нарушения общественного порядка (ст. 293 Уголовного кодекса Украины). Разработаны предложения по усовершенствованию деятельности сил охраны правопорядка в сфере обеспечения общественной безопасности и охраны общественного порядка.

Ключевые слова: ответственность, общественная безопасность, общественный порядок, органы внутренних дел, правонарушения.

Smolina M. M. Group public disorder: state and ways of counteraction. Study of practice identification, detection, investigation and suppression of crime-related group violations of public order, indicating that main drawback of official-military activity of Organs of Internal Affairs is poor awareness of technique, tactics and methodic of arrest active members of such offenses, including identification and documentation of organizers and instigators. In this regard, further in-depth study of current state and ways of prevention and counteraction to group public disorder are updated.

It is established that capabilities of law enforcement and military units involved in carrying out specific actions and measures to eliminate riots and stopping group violations of public order (operative alignment) are divided into groups corresponding order of battle (posts, outfits), which should ensure implementation of operational actions, isolative-restrictive, operative-search, administrative and judicial measures, investigation and application of force (if necessary). Thus holding of force must be preceded by warning activities undertaken to resolve conflict without use of physical coercion, special means and firearms.

Proved that activity of police for prevention and reaction to public disorder group is coordinated and linked together by purpose and by time search operative-search, investigative, regimental and other activities, preventive and enforcement measures undertaken by agencies and departments of Organs of Internal Affairs, in service of which there was a group of public disorder, and other involved forces led by operations staff on a single plan with a view to combating and preventing escalation of riots, arrest organizers and/or active participants and to prosecuting them into compliance with current legislation.

Keywords: responsibility, public safety, public order, Internal Affairs Organs, offence.

Надійшла до редакції 11.07.2013

Тищенко І.О.

викладач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто досвід функціонування органів державної влади у сфері надання адміністративних послуг в окремих європейських країнах. Виявлено недоліки об'єктивного і суб'єктивного характеру у сфері надання адміністративних послуг в Україні.

Ключові слова: європейський досвід, адміністративна послуга, виконавча влада, законодавча база, європейська інтеграція.

Постановка проблеми. Соціальна актуальність тематики надання адміністративних послуг зумовила появу багатьох публікацій у наукових виданнях, публіцистичних періодичних джерелах, а також в Інтернет-виданнях. Проте дана тема не втрачає гостроти, так як дискусії з приводу надання адміністративних послуг тривають та потребують активної уваги.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Законодавчому регулюванню процесу надання адміністративних послуг присвячено наукові роботи таких вітчизняних та зарубіжних вче-